

Desafiaments i possibilitats per construir una escola lingüísticament i culturalment inclusiva: una conversa entre Luci Nussbaum i Siham Lech-Hab

Challenges and possibilities to build a linguistically and culturally inclusive school: a conversation between Luci Nussbaum and Siham Lech-Hab

Júlia Llompart Esbert
Luci Nussbaum Capdevila
Universitat Autònoma de Barcelona

Siham Lech-Hab
Departament d'Educació

Resum

La conversa que es desenvolupa a continuació entre Luci Nussbaum i Siham Lech-Hab gira entorn de quins són, encara avui, els desafiaments i les possibilitats de la presència d'escolars d'origen migrant a l'escola de Catalunya, així com quines oportunitats ofereix aquesta realitat tant a les escoles com a la universitat. El diàleg que s'estableix entre ambdues convidades permet projectar una mirada de passat, de present i, sobretot, de futur, per destacar aspectes rellevants que cal considerar, com ara les trajectòries diverses de l'alumnat, la revisió d'algunes pràctiques d'acollida o la necessària col·laboració entre les escoles i la universitat per a la formació de professorat.

Paraules clau: Migració; Plurilingüisme; Inclusió; Formació de docents

Abstract

The conversation that takes place below between Luci Nussbaum and Siham Lech-Hab revolves around what are, even today, the challenges and the possibilities of the presence of children with migrant family backgrounds in the school of Catalonia, as well as what opportunities this reality offers both in schools and in the university. The dialogue established between the two guests allows us to project a look at the past, the present and, above all, the future, to highlight relevant aspects that need to be considered, such as the diverse trajectories of students, the revision of certain reception practices or the necessary collaboration between schools and the university for teacher training.

Keywords: Migration; Plurilingualism; Inclusion; Teacher training

A Catalunya existeix una certa tradició en la gestió del plurilingüisme escolar— en les dues llengües cooficials, català i castellà, i en les llengües afegides curriculars— que s’ha anat actualitzant en diverses èpoques per respondre a la realitat sociolingüística. Als anys vuitanta, es va impulsar l’ensenyament del català i, per a l’alumnat que no emprava la llengua a casa o en el seu entorn, el programa d’immersió lingüística. Ara bé, a partir de finals dels anys noranta del segle passat, persones de diversos llocs del món van començar a arribar a Catalunya. La nova realitat sociolingüística requeria una profunda modificació en el plantejament de l’educació lingüística de l’alumnat. En una primera etapa, el Pla LIC (Llengua i Cohesió Social, Generalitat de Catalunya, 2004) va proposar la integració de l’alumnat a partir de l’aprenentatge del català com a llengua de cohesió social, amb eines com les aules d’acollida, espai destinat a l’alumnat de més recent arribada, i propostes per desenvolupar l’interès cap a la diversitat lingüística local i en el món (com, per exemple, les de Candelier et al., 2010 i Noguerol, 2008). Durant aquests darrers anys, ha disminuït l’afluència de famílies migrants a Catalunya. Malgrat això, l’alumnat que a casa parla llengües diferents del català o el castellà és nombrós. Paral·lelament a aquesta realitat, s’ha configurat un ‘gir multilingüe’ en l’educació (Conteh i Meier, 2018), que promou l’educació plurilingüe i pluricultural (Consell d’Europa, 2019; Generalitat de Catalunya, 2018), el desenvolupament de la competència plurilingüe i la consideració de les diverses trajectòries lingüístiques de l’alumnat. Alhora, els centres de formació de professorat han anat adaptant els seus plans d’estudi i han proposat noves assignatures per tal de contemplar els canvis demogràfics i sociolingüístics a les escoles, així com les modificacions dels currículums en coherència amb els diversos documents marc de polítiques lingüístiques educatives. Tanmateix, queden qüestions obertes respecte de la formació de futurs i futures docents, que són agents molt importants per promoure canvis i millores en l’educació lingüística d’infants i joves. Encara hi ha doncs un gran camí per aconseguir una educació lingüística inclusiva i de qualitat.

Tenint en compte aquests reptes, per a aquest volum de *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, ens va semblar oportú de fer conversar dues persones implicades en l’educació lingüística a l’escola catalana. Així, vam convidar a parlar, d’una banda, Siham Lech-Hab, quan cursava el seu darrer any d’estudis del Grau d’Educació Primària a la UAB, i, d’altra banda, Luci Nussbaum, professora jubilada de la Facultat de Ciències de l’Educació de la UAB. Siham Lech-Hab és, actualment, mestra del Departament d’Educació. Luci Nussbaum va impartir, en els darrers anys de docència, les assignatures Projecte

lingüístic de centre i plurilingüisme, Acollida lingüística a l'escola i va dirigir l'assignatura Pràcticum per a estudiants de darrer any de carrera.

La conversa que es desenvolupa a continuació entre Luci Nussbaum i Siham Lech-Hab gira entorn de quins són, encara avui, els desafiaments i les possibilitats de la presència d'escolars d'origen migrant a l'escola de Catalunya, així com quines oportunitats ofereix aquesta realitat tant a les escoles com a la universitat. El diàleg que s'estableix entre ambdues convidades permet projectar una mirada de passat, de present i, sobretot, de futur, per destacar aspectes rellevants que cal considerar, com ara les trajectòries diverses de l'alumnat, la revisió d'algunes pràctiques d'acollida o la necessària col·laboració entre les escoles i la universitat per a la formació de professorat.

COMENCEM PER LES TRAJECTÒRIES...

Siham: He vingut per escoltar-te a tu i per parlar jo una mica de la meva experiència, però sobretot per compartir, perquè crec que, a part de la meva experiència educativa, tant a primària com a secundària i, ara, a la universitat, i la poca teoria que he pogut aprendre i els fets que m'han portat a reflexionar, realment poc tinc a dir. El meu coneixement és més experiencial i pràctic que no pas teòric.

Luci: Però pot ser molt interessant que parlis de la teva experiència, atès que et prepares per ser mestra, oi? La teva experiència lingüística, la teva formació lingüística i com has après les llengües.

Siham: Jo soc nascuda en una família d'origen marroquí. La meva primera llengua va ser el dàrija, tot i que, de fet, va ser un *mix* entre dàrija, espanyol i català, perquè la meva mare i el meu pare ens parlaven dàrija, però sempre hi hagut aquesta influència de la tele, dels dibuixos animats, del carrer, de la socialització al parc. Llavors, un cop vam entrar dins del sistema educatiu, a P3...

Luci: I tu tens germans i germanes?

Siham: Sí, tinc un germà bessó.

Luci: I entre vosaltres què parleu? Què parlàveu?

Siham: Ma mare deia que, al principi, quan vam entrar a P3, parlàvem àrab entre nosaltres a les hores del pati. No estàvem al mateix grup, però intentàvem socialitzar amb els altres alumnes utilitzant l'espanyol o el català que teníem, però entre nosaltres, a l'hora del pati, parlàvem en dàrija, encara que no hi havia ningú més que parlés dàrija a la nostra escola. Ara ha canviat dràsticament; nosaltres

parlem castellà entre nosaltres i amb els meus pares parlem un *espadarija*. Utilitzem expressions potser del castellà i després afegim els sufixos i prefixos del dàrija o a l'inrevés.

Luci: Ah!

Siham: O sigui el meu contacte amb les llengües ha sigut això: dàrija, espanyol, català, i després l'anglès, però en una edat ja més avançada.

Luci: Jo t'he interromput, anaves a parlar de primària.

Siham: Sí, a la primària parlàvem català i castellà, en una escola que no hi havia migració, per tant, eren tots alumnes autòctons i parlàvem sobretot català entre nosaltres. Després, quan vam passar a l'ESO, es va ajuntar moltíssima gent d'altres escoles i llavors la llengua de socialització va passar a ser el castellà, però els alumnes que havíem estat junts a la primària continuàvem parlant català com a llengua de socialització, però, amb els alumnes que vam conèixer a l'ESO, parlàvem castellà perquè la influència del castellà dins l'ESO era més present.

Luci: I a l'ESO, com és que hi havia aquest canvi tan gran respecte de la primària?

Siham: Jo visc en un poble, però vaig anar a la primària al poble del costat. Què passava? Que el nivell socioeconòmic de l'altre poble és major. Jo ho analitzo d'aquesta manera. Potser també les famílies que hi havia en aquell poble parlaven català. En canvi, el poble en el que visc és d'emigració andalusa, d'un nivell socioeconòmic més baix, i la llengua de socialització és el castellà. L'institut va ser com el punt de trobada entre alumnat dels dos pobles, i llavors va haver-hi aquest canvi de català a castellà.

Luci: I a l'institut vas trobar gent d'origen marroquí com tu?

Siham: No, no, no. I a més, la meva família sempre se'n riu de mi perquè el meu dàrija és un dàrija molt de poble. Ma mare diu que sembla que hagi nascut en un poble de muntanya del Marroc, perquè com que els meus pares parlen un dàrija que té aquest accent de poble, doncs el meu dàrija és com el seu. Llavors, sempre se'n riuen de mi dient: "sembla que hagi nascut i viscut en un poble de muntanya".

Luci: I quan vas allà?

Siham: Hi anem cada estiu i utilitzo el dàrija per poder parlar, però sempre hi ha aquesta influència del castellà, que fins que no estàs al poble quasi un mes o així no acabes de ser molt fluida en l'idioma. Quan fas una frase intentes no

incorporar el castellà o el català, però sempre s'hi introdueix d'alguna manera, sobretot el castellà. És interessant. Jo, la relació que tinc amb el dàrija sempre ha estat una mica estranya. És el que hem parlat a la classe d'Acollida lingüística sobre la jerarquització de les llengües. Jo, amb el dàrija, sempre he intentat que no se'm notés que era diferent. Perquè aquest fet característic em feia sentir inferioritzada respecte dels demés. I no va ser fins a batxillerat que vaig començar realment a voler aprendre a llegir i escriure l'àrab. El dàrija també s'escriu com l'àrab. Em vaig interessar pels orígens de les paraules, per dir les coses bé, perquè moltes vegades les deia d'oïda, perquè mai havia llegit la llengua; potser les deia malament, però em sonaven bé. Inclús coses que sempre deia, com per exemple “de res” estaven malament i jo no ho sabia; fins que no ho vaig arribar a escriure i em van dir “no si no s'escriu així, s'escriu d'aquesta manera”, no me'n vaig adonar.

Luci: I com vas aprendre a escriure àrab?

Siham: Bé, jo tenia com una base perquè els meus pares sempre han intentat que nosaltres no perdéssim aquesta identitat lingüística i, des de ben petits, anàvem a la mesquita a intentar aprendre a llegir i escriure àrab. Però amb l'edat, als sis o set anys vam deixar d'anar-hi perquè teníem altres extraescolars que prioritzàvem, futbol, bàsquet, d'altres coses. Llavors, a primer de batxillerat, vaig anar a l'Escola Oficial d'Idiomes a aprendre àrab.

Luci: Tu quina menció has fet a la facultat?

Siham: Jo vaig fer el grau d'anglès i la menció Necessitats Educatives Específiques.

Luci: I com és que vas fer el grau en anglès?

Siham: Jo vaig començar la meva formació fent treball social i m'agradava molt, però després del primer any, vaig decidir que no era per a mi. Llavors em vaig endinsar en el món educatiu. Amb l'anglès sempre he tingut una relació d'amor-odi perquè a l'ESO em costava moltíssim i no m'agradava, no tenia motivació per aprendre anglès. Però la meva tieta va anar a viure a Anglaterra i vaig veure l'oportunitat per aprendre la llengua. A vegades anava a visitar-la i, poc a poc, veient pel·lícules, veient sèries, llegint en anglès, vaig començar a tenir un nivell una mica més avançat. Llavors vaig decidir fer la carrera en anglès, per tenir més opcions de futur i també per millorar aquest anglès.

Luci: I el francès?

Siham: De francès en vaig fer a l'ESO. Jo i el meu francès... L'entenc però no el parlo. Normalment es relaciona Marroc amb el francès, però els meus pares no van anar a l'escola i, a més, van néixer i créixer en un poble del nord i, per tant, hi havia més influència de l'espanyol que del francès. Els meus pares no en saben de francès.

DIVERSITAT I LLENGÜES FAMILIARS A L'ESCOLA...

Luci: Tu saps que s'està promovent l'ensenyament de l'àrab com a segona llengua estrangera a l'ESO?

Siham: Vaig llegir la notícia l'any passat.

Luci: De fet ja s'ensenyava àrab, però en horari extraescolar; era una iniciativa de les comunitats, de les famílies, però sempre es feia en horari extraescolar i, des d'aquest any, que jo sàpiga, s'ha començat a ensenyar àrab com a segona llengua estrangera. Tothom ha de fer una llengua europea com a primera llengua estrangera, però hi ha aquesta opció per a la segona llengua. L'altre dia vaig conèixer dos docents, un noi i una noia, que em deien que van d'un poble a l'altre perquè no hi ha prou hores per tenir una dedicació exclusiva al centre. Què et sembla a tu?

Siham: A mi em sembla perfecte, però s'implementa l'àrab com a segona llengua sobretot en centres on hi ha joves d'origen àrab o marroquí?

Luci: Sí, als centres que ho demanen perquè tenen un cert nombre d'alumnat d'origen marroquí que vol aprendre àrab.

Siham: A mi em sembla molt bé, la veritat; poder incloure la llengua és una forma de visibilitzar-la, no? I donar-li importància.

Luci: Per descomptat. I a part que, si parlem en termes de capital lingüístic, és clar, una persona que parla la llengua en qualsevol varietat, però que la pot escriure, és un valor social afegit.

Siham: Sí, i per a mi, segons la meva experiència, crec que també és una forma de millorar el procés de construcció identitària. Moltes vegades, com que la llengua està molt relacionada amb el tema de la raça, per no sentir-te inferior, s'intenta no utilitzar-la, sobretot en espais públics o en espais on no hi hagi gent de la comunitat.

Luci: Certament, sobretot entre els nens i les nenes, no? Quan més petit ets, més vols ser com tothom. Els infants, fins a l'adolescència, no volen ser identificats

com a diferents. En una època en què jo estava a París, coneixia gent migrant espanyola que vivia allà. Recordo que una mare em va explicar que la seva filla li deia “sobretot, quan vinguis a buscar-me a la sortida del col·legi, no em parlis mai en castellà, que no vull que els altres sàpiguen que jo soc espanyola”. En canvi, segurament, quan ja ets més gran, reivindiques més els teus orígens.

Siham: Sí, i ets més crític també. Jo tinc una experiència similar a aquesta. Fa uns mesos, durant el meu Pràcticum, em vaig topiar amb una nena a qui jo havia donat classes d'àrab i em va venir a saludar. Els seus companys d'aula li van preguntar qui era jo i ella va dir: “és la noia de pràctiques que em va donar classe d'àrab” i, llavors, li van preguntar: “com es diu?” I es va girar i em va preguntar: “com et deies, que no ho recordo?” I li vaig dir: “em dic Siham”. I va posar una cara rara i va dir: “quin nom més estrany”. I vaig pensar, bé, no passa res, potser no l'ha sentit mai, però realment ella ja em coneixia i havia tingut contacte amb mi. I, llavors, un noi li va dir: “estrany per què? Si el teu nom també és estrany”. I ella va dir: “no, el meu nom no és estrany, vol dir *Reino*...” de no sé què, com intentant que aquell nom que, al sentir-lo, no era identificat com a normal, prengué un sentit de normalitat. I va ser curiós perquè jo sempre també he intentat passar desapercebuda, però al final el nom és el nom i no pots fer altra cosa, perquè et dius així.

DIVERSITAT I ACOLLIDA LINGÜÍSTICA...

Luci: Quan vam començar a treballar a les aules on hi havia molta diversitat lingüística i cultural, hi havia dues posicions. Algunes mestres deien que l'escola era tan diversa que no es podia tractar el conjunt de diversitats i que preferien que tothom se sentís igual. En canvi, d'altres deien que calia fer visible tot aquest munt de diversitat, perquè a l'escola, a partir de finals del segle passat, hi arriba molta gent d'origen migrant i, per tant, tota l'escola canvia. Sembla doncs que existeix una visió de “tots som iguals” i una altra de “mostrem la diferència”.

Siham: I tu quina visió de les dues creus que s'ha adoptat més en aquests anys?

Luci: Depèn molt dels llocs geogràfics. En escoles on hi ha gran diversitat, a mida que ha anat passant temps, s'han anat incorporant propostes de fer-la visible i s'ha treballat molt en aquest sentit. Però, això no és general perquè, a segons quins barris o pobles sense tanta diversitat, la qüestió no es posa sobre la taula.

Siham: Al meu TFG estic tractant el tema de l'aula d'acollida i, en el grup de discussió que he fet amb noies que hi han passat, vam estar parlant sobre si realment l'aula d'acollida complia el seu propòsit i si es podia igualment aconseguir aquest propòsit sense l'aula d'acollida. Jo sempre he defensat que la llengua s'ha d'aprendre socialitzant, com ho vaig fer jo amb els meus companys. No sé tu què opines d'això, com hauria de ser?

Luci: És que realment les aules d'acollida es van crear d'emergència, en un moment en què van arribar molts escolars de famílies migrants, sobretot en determinades zones. Llavors posar-los en una classe que ja portava un ritme diferent era complicat. Experiències similars s'havien fet en d'altres països. Les aules d'acollida es van crear perquè noies i nois aprenguessin no només català sinó també certs hàbits escolars que potser no havien adquirit. Jo he vist que, en algunes ocasions, això era viscut per nois i noies com un espai discriminatori. És a dir, "jo vaig a l'aula d'acollida perquè sóc diferent/pitjor respecte dels altres". Realment podia ser entès així, sobretot al començament, quan el professorat no estava preparat per a fer de l'aula d'acollida un espai més lúdic. Per això, és un espai que jo sempre posaria en qüestió.

Siham: Sí, bé, actualment en queden menys, però encara existeixen i algunes fins i tot recullen alumnat nascut aquí però d'origen migrant.

Luci: El perill és que l'aula d'acollida es converteixi en un espai de reforç, on va a parar qui no segueix el ritme "normal". Llavors és un espai discriminatori. Nosaltres sempre havíem defensat que hi hagués més mestres a la classe, per tal que l'acolliment es fes dins l'aula regular. Penso que, actualment, no és massa encertat el manteniment de les aules d'acollida, atès que no hi ha un nombre gran de nens i nenes que no entenen ni català ni castellà. Defensaria més els grups flexibles, els desdoblaments, per a mi és una opció molt millor que l'aula d'acollida. D'altra banda, també vaig viure una experiència a Secundària que va ser una mica al revés: nois i noies de les aules regulars volien venir a l'aula d'acollida per veure què s'hi feia. En aquell cas, era perquè hi havia una professora, Matilde Martínez, que era fantàstica, i a més a més, en aquell moment, hi havia molts recursos, hi havia gravadores, hi havia diaris, ordinadors, es passaven vídeos a l'aula d'acollida. Ella va aconseguir que els nois i les noies sortissin explicant què havien fet a l'aula i els altres s'hi interessessin. Vam inventar un sistema de parelles lingüístiques que es feien a l'hora de l'aula d'acollida entre nens i nenes de fora i locals. És a dir, se li pot donar la volta i pot ser interessant, però és clar, això és com tot en educació...

Siham: Al final depèn molt de la metodologia que s'utilitzi.

Luci: Què diuen les noies de les quals has recollit dades?

Siham: El grup de noies que he entrevistat tenen trajectòries d'èxit educatiu i una mirada entre "m'ha anat bé" i "no m'acaba de convèncer". És una sensació que elles tenen, sobretot pel que fa a la seva autoestima. S'ha parlat molt del tema de l'autoestima a l'aula d'acollida i justament deien que dins s'hi sentien molt bé i que tothom s'entenia, tot i parlar diverses llengües, perquè estaven en la mateixa situació. Però, un cop anaven a l'aula ordinària, no acabaven de congeniar amb el seu grup classe i se sentien silenciades, no podien parlar perquè tenien por que riguessin d'elles. I aquesta és una sensació que m'han anat confirmant diferents noies. Però també conec d'altres casos propers a mi diferents. Hi ha també una qüestió de gènere.

Luci: En quin sentit?

Siham: Considero que hi ha evidències que l'èxit educatiu és millor en les noies i no tant en els nois. No sé si és la institució que les protegeix, però una de les noies que entrevistava em deia que hi havia casos en els quals nois que estaven a l'aula d'acollida passaven a l'aula oberta i llavors deixaven l'ESO. I això no passava en el cas de les noies. Les noies normalment sí que continuaven més enllà de l'ESO.

Luci: No en sóc una experta, però sembla cert que hi ha més casos d'abandonament escolar de nois que no pas de noies. Jo no la defenso l'aula d'acollida; defenso menys alumnes per aula i més docents per aula. També passa que, tant a l'aula d'acollida com a l'aula regular, hi ha una por per part dels docents de pensar que la barreja de repertoris dificulta avançar en les competències en la llengua que sigui. Nosaltres defensem una mica un altre punt de vista; per nosaltres justament les pràctiques plurilingües són un motor per avançar en les competències i poder utilitzar una sola llengua quan la situació ho requereix.

MESTRES AMB TRAJECTÒRIES DIVERSES A L'ESCOLA...

Luci: I ara tu, amb la teva preparació com a futura mestra, el fet de ser una persona d'origen migrant, del col·lectiu més gran que hi ha a Catalunya amb una llengua diferent del castellà, com penses que pots canviar certes pràctiques de l'escola pel que fa a la formació de l'alumnat?

Siham: Jo crec que primer cal visibilitzar. Hi ha diversitat d'alumnat, però no de professorat, no hi ha diversitat d'orígens. I llavors ens trobem amb aquest problema de manca de referent. Ets un infant d'origen X i no tens un referent

proper, a part dels teus pares o la teva comunitat, i moltes vegades aquests referents estan inferioritzats socialment, no tenen estudis, no desenvolupen tasques professionals ben valorades. Llavors, a l'escola, que és un espai on hi passes gran part de la teva vida, tenir un referent similar a tu crec que és molt favorable. I a nivell de llengua crec que també puc ser mediatra. Moltes vegades es diu que les famílies àrabs, marroquines, com que no poden parlar castellà o català, no es pot acabar de contactar amb elles. Crec que el fet de jo parlar àrab em permetrà ser mediatra, i podré també conèixer les dues realitats: la realitat del context català, espanyol i la del Marroc. Això em permetrà d'entendre millor les dues posicions.

LA MEDIACIÓ INTERLINGÜÍSTICA I APRENENTATGE DE LLENGÜES D'ORIGEN...

Luci: Al document del MECR del 2001 es parlava de la competència de mediació, però pràcticament no s'havia desenvolupat. En canvi, en el darrer document de 2018, s'ha precisat què significa mediació. Això és interessant. Moltes vegades les famílies, com deies, no van a les escoles perquè no tenen prou domini del català o del castellà. Es podria demanar a alumnes de cursos avançats que fessin de persones mediatres. Penso que és important, en el cas de nois i noies de famílies migrants, que no es perdi el seu capital lingüístic. És a dir, si a casa seva es parla urdú o es parla panjabi, han d'aprendre la llengua no només per l'estima del seus orígens, sinó també per les moltes oportunitats que té una persona que sap més llengües. És important d'entrada valorar el que ofereix la família que, de fet, és la base de la formació de nens i nenes.

Siham: Considero que aquesta formació de l'àrab com a segona llengua als instituts és molt important, més que res també perquè moltes vegades aquestes llengües dels alumnes s'estan aprenent en llocs que potser no són prou favorables. Jo, per exemple, l'aprenia a la mesquita, que estava situada a la zona industrial de la ciutat del costat. Que els meus companys coneguessin que jo feia àrab en aquelles condicions, no m'agradava; és més, recordo d'anar amb el meu germà, amb la motxilla i, quan tornàvem, ell l'amagava com podia perquè no ens veiés ningú que coneguésim. Per tant, proporcionar espais on es puguin aprendre les llengües d'origen és bo, però espais que siguin valorats socialment. Per a mi, per exemple, anar a l'Escola Oficial d'Idiomes i poder aprendre l'àrab va ser important, perquè s'hi ensenya de forma oficial una llengua amb la que jo no em volia relacionar gaire al principi.

Luci: Per a mi és un pas important que entri dins del currículum i que no sigui una activitat que s’ha de fer en un altre espai separat, que entri dins del currículum com hi entren el francès, l’italià o una altra llengua. Tornant a les competències, una persona plurilingüe és més flexible perquè té experiències diverses de socialització. Per exemple, si una persona es dedica a una professió sanitària, saber més llengües li dona un plus com a persona que pot fer de mediatra amb gent molt més diversa que una persona que només sap català i castellà.

Siham: Sí, hi estic d’acord, però jo del valor que té saber moltes llengües me’n vaig adonar quan ja era una mica més gran.

Luci: És clar, però aquest valor l’hauria de donar l’escola. Potser la família viu en un àmbit més reduït i l’escola hauria de tenir aquest paper clau de donar valor a tot el bagatge cultural que té l’alumnat que hi arriba. A l’aula d’acollida que deia abans es parlava en català de la vida en molts països: de la Xina, de Pakistan, de Nigèria... Aquesta va ser una de les experiències més boniques que he viscut perquè es va demostrar que una altra manera de gestionar la diversitat i l’acollida és possible.

Siham: I això és una de les coses curioses que van destacar les noies que vaig entrevistar sobre l’aula d’acollida. L’aula d’acollida és un espai molt divers. En canvi, l’aula ordinària, si esdevé un espai on no es recalca aquesta diversitat, per a l’alumnat es fa difícil el procés d’aprenentatge.

Luci: Depèn de moltes coses, com és la persona, del centre, del professorat, de molts elements.

Siham: Sobre el tema de la mediació, jo crec que una bona estratègia és utilitzar també aquests coneixements de l’alumnat per fer la mediació entre familiars i altres alumnes nous, però també cal tractar molt bé aquest aspecte. Jo estava en una escola en què no hi havia diversitat, però quan feia sisè o cinquè, va venir una noia també marroquina, un any més petita que jo, i llavors una mestra em va dir: “mira, ella sap àrab i no sap ni espanyol ni català. Llavors ens agradaria que l’acompanyessis”. Però, resulta que no ens enteníem perquè ella parlava amazic i jo parlava dàrija. I, a més a més, jo creia que el fet que em vincuessin amb aquella noia faria que perdés els meus amics i d’alguna manera no volia fer de mediatra. Això també s’ha de tenir en compte. Mostrar que la diversitat lingüística és un fet positiu faria que la mediació fos també positiva per a l’alumnat.

Luci: Tot allò que es valora socialment a l’escola o a on sigui adquireix un cert prestigi. “Mira, parla amazic, és fantàstic, és una de les llengües que s’ha

conservat per segles”. Però, és clar, potser el que va passar a Catalunya als inicis dels anys 2000 és que l’escola no estava preparada per rebre tantíssim alumnat de fora. S’havia fet una feina impressionant amb la immersió i després no es podia fer el mateix, perquè l’alumnat era molt diferent. Encara hi ha molt camí per recórrer; tu tens molta feina per davant!

LLENGUA I IDENTITAT

Siham: Respecte de les identitats, la llengua constitueix una part fonamental en la construcció identitària i el fet de valorar positivament la llengua de l’alumnat fa que també s’afavoreixi aquest procés de construcció identitària. Si jo, per exemple, hagués concebut positivament l’àrab, potser el meu procés identitàri hagués estat més favorable o hauria estat més fàcil, perquè no m’hauria qüestionat tantes coses o no hauria intentat ser qui no era.

Luci: La qüestió de la identitat és molt complexa. A mi m’agrada el que diu un autor, que hi ha tres tipus d’identitat: una identitat que és transportable, és a dir, algú em veu pel carrer i jo no puc fer res per tal que no se m’identifiqui amb una dona gran. D’altra banda, existeix la identitat discursiva, que està lligada amb el que estàs fent en un determinat moment; per exemple, si fas de mestra, pots preguntar molt, mentre que l’alumnat ha de respondre. I, finalment, hi ha la identitat interactiva, que es construeix en les interaccions socials. Aquest tercer tipus m’interessa molt perquè una persona que és plurilingüe pot desplegar diverses identitats; és a dir, tu si parles d’aràbig pots desplegar el teu costat d’aràbig, però parles català, castellà, anglès, per tant, pots moure’t d’una manera molt diferent que una persona que parla només castellà, per exemple. Així, una persona plurilingüe, amb les llengües que sigui, té unes possibilitats de mostrar-se o amagar-se que una persona monolingüe no té.

Siham: Mai no ho havia vist així.

Luci: Per això, l’escola hauria de fer aflorar aquestes diverses identitats que hi ha en cadascun de nosaltres. Normalment entenem la identitat com un fet estable, però no ho és. Tenim diverses facetes i en cada situació social en treiem una o diverses. A mi m’agrada molt mirar el tema així. Quan analitzem dades, transcripcions d’interaccions, veiem aquestes orientacions.

REPTES DE LA FORMACIÓ DOCENT...

Siham: Una de les coses que també em plantejo a nivell de reflexió com a futura docent i havent passat per la universitat és la poca formació que rebem en aquest sentit. I jo encara, perquè he fet l'assignatura Plurilingüisme i projecte lingüístic de centre, i ara, que estic fent la menció Necessitats Educatives Específiques, tenim Acollida lingüística a l'escola, però realment tot això que hem estat dient penso que falta més a la universitat i en la formació de docents.

Luci: Segurament. Estic d'acord amb tu. S'ha avançat una mica, sobretot les escoles més que no pas la universitat. Moltes vegades les escoles han tingut unes iniciatives fantàstiques respecte de l'acolliment de nois i noies d'origen migrant i això després ha arribat a la universitat. Però és cert que l'escola és, en general, uniformitzadora i la diversitat sempre fa por. De fet, aquestes assignatures que estàs dient es van introduir fa uns 10 anys. Abans hi havia didàctiques, pedagogies i psicologies, però no hi havia cap assignatura que abordés aquestes qüestions.

Siham: I és curiós perquè vivíem en una societat molt diversa.

Luci: Sí, però costa canviar les idees.

Siham: Penso que cal introduir una visió més crítica de l'educació. Tot el que se'ns ha ensenyat és molt teòric, com realitzar intervencions educatives en diferents àmbits, però realment poques assignatures ens han permès de reflexionar sobre el sistema educatiu actual amb una mirada crítica.

Luci: Estic totalment d'acord amb tu. En general, falta una visió més crítica en la formació. I falta més presència de mestres en actiu a les classes de la universitat; que les aules de la universitat siguin més obertes; que hi vagi professorat que té experiències interessants per compartir. Crec que la universitat està molt tancadeta. És cert que hi ha el Pràcticum, però moltes vegades és una assignatura poc reflexiva: es va a les escoles, es fa la memòria i llestos. Hauria de ser més una assignatura per debatre i discutir. Seria important que hi hagués més mestres a la universitat i que no fos de forma precària. La idea del professorat associat era contractar gent de la professió, vinculada al terreny, que aportés la seva experiència. Però no s'està fent bé.

Siham: Efectivament. El que sempre diem moltes de nosaltres és que són com dues bombolles molt diferenciades, la universitat i després la pràctica docent és completament una alta cosa. El que anem fent és molt teòric, està molt bé, però realment fins que no ho vius no ho coneixes.

Luci: Sí, i el professorat universitari també hauria d'anar més a l'escola. Però la precarització no afavoreix aquest intercanvi. Jo penso que la presa en compte de la diversitat i de tota la riquesa que aporten les persones que han vingut aquí canviarà molt en la mesura que hi hagi més mestres com tu.

Siham: Esperem-ho. Perquè sempre que mirem d'altres sistemes educatius tampoc veim grans models. Per exemple, a França, hi ha molta diversitat i també hi ha diversitat de docents, però no sé si s'ha aconseguit una educació millor. Llavors, a vegades costa una mica veure l'esperança.

Luci: Quan es va implementar la immersió i la formació de mestres de català, s'hi va implicar molt població no nascuda a Catalunya, persones que han estat impulsores de l'ensenyament i l'aprenentatge del català. No és que vulgui fer un paral·lelisme, però penso que persones com tu poden introduir canvis remarcables, tant pels coneixements lingüístics que teniu, com per l'exemple.

Siham: Esperem que sí.

Luci: Insha'Allah!

Siham: Insha'Allah!

FINANÇAMENT

Esta publicación es parte del proyecto de I+D+i PID2020-115446RJ-I00, financiado por MCIN/ AEI /10.13039/501100011033

REFERÈNCIES

- Candelier, M., Camilleri-Grima, A., Castellotti, V., De Pietro, J.-F., Lörincz, I., Meißner, F.-J.; Schröder-Sura, A., Noguerol, A. & Molinié, M. (2010). *Framework of reference for pluralistic approaches to languages and cultures*. European Centre for Modern Languages, Council of Europe.
- Consell d'Europa (2019). *Council Recommendation of 22 May 2019 on a Comprehensive Approach to the Teaching and Learning of Languages* (2019/C, 189/03). Official Journal of the European Union, C 189/15 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(02))
- Conteh, J. & Meier, G. (Eds.) (2014). *The multilingual turn in languages education*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781783092246>
- Generalitat de Catalunya (2004). *Pla per a la llengua i la cohesió social*. https://enxarxats.inter-sindical.org/nee/pla_lleng_cohesocialGC.pdf

Generalitat de Catalunya (2018). *The Language Model of The Catalan Education System: Language Learning and Use in A Multilingual and Multicultural Educational Environment*. Servei de Comunicació i Publicacions. <http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/monografies/model-linguistic/model-linguistic-Catalunya-ENG.pdf>

Noguerol, Artur (2008). El tratamiento integrado de las lenguas en el marco europeo. *Textos de Didáctica de la lengua y de la literatura*, 47, 10-19.

JÚLIA LLOMPART ESBERT

Investigadora postdoctoral i investigadora principal del projecte CULT (Constructing a collaborative understanding of learning and teaching for the XXI century, PID2020-115446RJ-I00) a la UAB i membre del GREIP. La seva recerca se centra en les pràctiques plurilingües en educació, la mediació lingüística i l'ensenyament i l'aprenentatge en entorns no formals.

Julia.llompart@uab.cat
<https://orcid.org/0000-0002-5367-2463>

LUCI NUSSBAUM CAPDEVILA

Professora jubilada de la Universitat Autònoma de Barcelona, en la qual va fundar el Grup de Recerca en Educació i Interacció Plurilingüe (GREIP). S'ha especialitzat en l'estudi de la interacció oral en entorns d'aprenentatge de llengües multilingües des de la perspectiva de la sociolingüística interaccional i l'anàlisi conversacional.

Luci.Nussbaum@uab.cat
<https://orcid.org/0000-0002-4679-2678>

SIHAM LECH-HAB

Mestra del Departament d'Educació. En el moment en què es va dur a terme la conversa era estudiant del darrer curs del Grau d'Educació Primària.

Sihamelechhab@gmail.com

Llompart Esbert, J., Nussbaum Capdevila, L. & Lech-Hab, S. (2022). Desafiaments i possibilitats per construir una escola lingüísticament i culturalment inclusiva: una conversa entre Luci Nussbaum i Siham Lech-Hab. *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, 15(2), e1125. <https://doi.org/10.5565/rev/jtl3.1125>

<https://revistes.uab.cat/jtl3/>